

„Vyznat se v dětech“

V deseti kapitolách stejnojmenné knížky (SPN Praha 1984, str. 203) pojednává Z. HELUS o tom, jak to dělat. Autor, vědecký pracovník, po léta studující rozvoj osobnosti dítěte a vedoucí výzkum v této oblasti, poutavým a srozumitelným způsobem popularizuje uvedenou problematiku. Text je odlehčen od nadbytečných odborných výrazů a je prosycen názornými příklady. Může proto všem, jimž „leží osud dítěte na srdci“ — rodičům i učitelům a vychovatelům, pomoci vyznat se v dětech, vyhnout se výchovným chybám, najít cestu k optimálnímu působení na rozvoj osobnosti dítěte.

Celá kniha je nesena základní myšlenkou, pro kterou autor chce čtenáře zaujmout: *Dětství obsahuje daleko větší možnosti rozvoje, než se na první pohled zdá.*

Opravdu, v každé kapitole autor čtenáři objevuje nové a nové možnosti. Zřetelně ukazuje, kde vlastně možnosti rozvoje hledat: *ve světě kolem dítěte i v něm samotném.* Důležité je, aby vychovatel zprostředkoval setkání těchto možností, aby vnějších možností mohlo dítě plně využít. Na řadě konkrétních příkladů dětských her, počínaje stavebnicovými kostkami, autor dokládá možnosti výchovy dítěte k tomuto cíli.

Co rozvoj dítěte brzdí? Traumatizace dítěte podrážděností rodičů, vychovatelů, jejich úzkostné obavy, výroky odsuzující neumělé činnosti dítěte, nezájem.

Přetěžování dítěte a stejně tak nedostatek požadavků na dítě patří k těm činitelům, které brání setkání možností pro rozvoj dítěte, které nabízí svět kolem s možnostmi, které jsou v dítěti samotném.

Co rozvoj osobnosti dítěte podporuje? Autor podrobně čtenáře seznamuje s pozitivními prostředky, které v dítěti probouzejí vlastní síly k tomu, aby se i ono stalo spolutvůrcem své osobnosti. Píše o postupném pěstování schopností dítěte klást si perspektivní cíle, o nebezpečí zkrácené perspektivy, kterou mnozí rodiče v dítěti pěstují např. peněžitou odměnou za dobrou známku a pod. Píše o tom, jak vytvářet přesvědčení o hodnotě mezilidských vztahů. Dítě je může získat jenom prožitkem jistoty a bezpečí v konkrétních situacích. „Rodiče se mají snažit, aby dítě co nejdříve pochopilo, že na tom, jaké je, jak se chová, co dělá, druhým lidem záleží, že jim to v žádném případě není lhostejné.“

V knížce je osvětlena *specifika dětského prožívání.* Dospělým se v této kapitole dostává zhuštěné a plastické poučení, proč

dítě prožívá události často zcela jinak, než by je prožíval dospělý a příkládá jim jiný význam. Zcela malé dítě totiž prožívá zkušenosti, kterým dosud nic podobného nepředcházelo. Nemá je s čím srovnat, nedovede následky z nich plynoucí zatím řešit. Potřebuje proto získat zážitky, které je ujišťují, že někde je možnost opory, ochrany. Dítě prožívá vše bez odstupu. Ztratí-li se po prvé v davu, nejedná, ale zoufá si. Potřebuje zainteresované prožívání vztahů uvnitř kolektivu, čínorodý zájem jeho členů.

Co dělat, aby se dítě lépe učilo? Autor odpovídá, že především je nutné vyhradit učení pevné místo v rozvrhu dne, a to s přihlédnutím k individuálním dispozicím dítěte i k objektivním podmínkám. Vytvářet uvědomělý postoj k učení, dát žákovi reálnou šanci prokázat své přednosti, učit ho nebát se chyby, ale aktivně ji překonávat, rozvíjet celkově aktivitu žáka. Naučit ho např. převádět učivo do otázek, rozeznávat typy otázek podle obtížnosti, zpracovat model souvislosti učiva, vyrábět si různé pomůcky, osobní pracovní dokumentaci; učit se ve dvojicích, ve skupině — to všechno jsou konkrétní možnosti, jak přivést žáka ke stálému zdokonalování schopnosti učit se.

Škola může dát dítěti daleko více než vědomosti a dovednosti. Dítě se tu má naučit žít a pracovat s lidmi a mezi lidmi.

Knížka je obohacena výsledky dvou anket: *Co podle tvých představ činí rodinu šťastnou? a Co mi dala škola a v čem mne zklamala?*

Knížka jako celek naléhá na čtenáře: *vyzývá ho k přemýšlení, k jednání, k sebekritickému pohledu dospělých na to, jak málo si v běhu každodenního života uvědomují, co vlastně potřebují děti pro svůj rozvoj.* Ne jenom od dětí žádat, aby se lépe učily, aby byly hodné, ale vytvořit pro ně možnost takových příznivých prožitků, které rozvíjejí jejich sebedůvěru.

To všechno je třeba poskytnout dítěti v pravý čas, neodkládat na pozdější dobu. Dětství je v tomto slova smyslu nenahraditelné.

Helusova knížka patří k těm důležitým knížkám, jejichž řadu začal v socialistické společnosti i A. S. Makarenko a které by měl znát každý dospělý, tím spíše, je-li rodičem, učitelem nebo vychovatelem.